

Uit de hoogte het lied van de aarde

AN de Kijkuit te Kalmthout kocht hij acht jaar geleden een vervallen boerderijtje en restaureerde het met een feilloze smaak voor de oorspronkelijke naieve architectuur. Geen pronkstuk, 'fermetje' van een nieuwe rijke, vergeet het. Een echte boerenwoning maar nog niet rijp voor Bokrijk. Aan de straatkant bloeit dus over de hele breedte een bloembed en aan de achterkant staat het gras uitdagerend hoog in een slecht gesnoeide boomgaard (tot genieting van biologische tuiniers), en in een oude serre rust een knoestige druivelaar die in de nazomer een paar zuurzotte trossen afscheidt.

De woonkamer, in onbeweeglijk noorderlicht gehuld, is ruim. Bij het eerste gezicht valt je oog op de vleugelpiano in de ene hoek en op het beiaardklavier in de andere, op een Van Dyck-aandoende tekening van een meisjeskop (*Ik ben nog vrije leerling geweest aan de akademie*), kennelijk niet zonder talent, en zeker op de roestrode Kempense tegels. Wit zijn de muren, groen de zoldering tussen de kleine balken.

Omhoog kijkend:

- Die ga ik nog eens hemelsblauw schilderen, in de kleur van de uitersten, met haar geest van vrede en harmonie. Dat hadden de oude Egyptenaren goed begrepen.
- Jo Haazen geloof in de werkzame kracht van kleuren: het wit van de zon, het blauw van het uitspaniel, het tellurische rood als glans van de materie. Ook in symbolen (ergens op een balk de zon en de maan).

Prana

Het verbaast de bezoeker dan niet meer, als hem minzaam verboden wordt een pijp te stoppen. Ik had het moeten weten: het geurt hier naar rozen, al is er geen te zien en hoor ik enkel Mozart zingen in een zijkamer.

- Rozen zijn heel bijzondere bloemen. Met een paar druppeltjes per week van een extrakt heb ik ze hier een heel jaar. Rozegeur geeft rust. Hij maakt gevoelig voor al wat geurt in de wereld. Ja, ik geloof in de aroma-therapie. Neusgaten laten ervaringen door. Dat wist Dante al: zijn hel stinkt. En in het Tibetaanse Dodenboek gaan de goden zelfs aan de lijken snuffelen om de ontwikkeling van de geesten te kunnen meten. De neus is ook de poort voor het eterlichaam, voor het prana zoals de Indiërs dat kosmische begrip noemen. Je moet er niet zo om glimlachen! De atmosfeer die ons omringt komt toch binnen in ons lichaam.
- Een dorpsfilosoof? Je moet de man eens op de trein hebben gezien (niet-rokerskompartment, uiterst), kaarsrecht op de bank, met half geloken ogen verzonken in meditatie, om te weten dat hij geen gewone sterveling is, maar een in wie een heilig vuur smeult en die niet aan de oppervlakte leeft. In zijn huis zweeft niet alleen rozegeur maar ook een intense geestelijke sfeer.
- Het komt erop aan zo goed mogelijk voorwaarden te scheppen om de mens te veredelen, want dat staat toch in zijn evolutie-programma geschreven. Je moet harmonisch leven. Je kunt er niet buiten, anders krijg je klappen.
- Is dat het credo van een musicus?
- Ik houd heel veel van Bach.

Vandaag voel ik iets meer voor Mozart. Die is zo eenvoudig, zo helder, zo zuiver. Hij staat nooit met beide benen op de grond, de aksenten in zijn muziek zullen nooit in de materie drukken. Maar ik houd ook van Wagner, hij geeft energie, het grootste potentieel van energie dat ooit werd opgeroepen. En dat grijpt zeer diep. Er schuilt natuurlijk een gevaar in, als je die niet kunt aanwenden.

Wat is energie?

- Een trillingsvermogen. Wat neemt, wat kracht geeft.
- Maar vandaag, zegt Haazen, hebben de musici de etische normen uit het oog verloren.
- Een echt en goed kunstenaar is er een die zich laat inspireren door de zon. De zon geeft aan iedereen, niet aan de happy few. Kunst is er voor de verlichting van de maatschappij, voor de veredeling van de mens. En de kristelijke cultuur is een van de mooiste die er bestaat — maar wat hebben wij ervan gemaakt?

Lauweren

Jo Haazen werd echter geboren in de onderwereld: op kerstavond van 1944, in een kelder aan de Diepestraat te Antwerpen, waar men schuilde voor de V-bommen. Een kerstkind.

- Met negen kinderen thuis heb

ik een prachtige jeugd gehad. Wij hadden een bijzondere moeder. Ze zong van 's morgens tot 's avonds en nooit heb ik een zo mooie sopraan gehoord. Een radio is pas in 1957 in huis gekomen. Tot mijn dertiende jaar was het enige programma de stem van mijn moeder. Onnodig te zeggen welke diepe indruk dat heeft nagelaten. Wij hebben thuis honderden liederen gezongen, en nu gebeurt het meer dan eens dat ik op de beiaard improviseer op oude melodien die zij ons heeft geleerd. (Vader, een loodgieter, was een doorbraak man).

Geen wonder dus dat de „Haasjes“ al vroeg, hand in hand, naar de muziekschool van Borgerhout stapten. Na de lagere school moest Jo dan naar het St.-Jan-Berchmanskollege, maar dat soort studie kon hem niet begeisteren. Eerst vonden zijn ouders dat muziek geen „zekerheid“ bood voor het latere leven, maar toen hij vijftien was gaven zij toe en mocht hij naar het Lemmensinstituut (toen nog) te Mechelen, waar hij orgel studeerde. Muziek, dat was zijn leven.

— De orkestmissen in de St.-Pauluskerk bij voorbeeld, wat een belevens, auditief én visueel. En dan de dag dat ik van stadsbeiaardier John Gebruers mee naar boven mocht, 447 treden hoog. De hele stad kende ik van buiten, maar onze trotse toren had ik nooit van binnen gezien. Gebruers zag er wel wat in, want in een mum van tijd mocht ik zelf op het klavier hameren.

Op zijn zestiende werd hij meteen leerling aan de Beiaardschool, en terugdenkend vindt hij het nog altijd sterke momenten, toen hij met Staf Nees op zondag mee naar boven mocht in de Romboutstoren om de pijprokende meester gezelschap te houden tijdens zijn recitals. Een sterke persoonlijkheid die, zo herinnert hij zich, de Mechelse schooljeugd op pluviëren en muren met krijt konterfeitte.

De leerling was twintig, toen hij zijn diploma behaalde aan de Beiaardschool, vermoedelijk de jongste laureaat uit de geschiedenis. Ondertussen studeerde hij aan het Vlaams Muziekconservatorium te Antwerpen notenleer en pianobegeleiding en bij Flor Peeters orgel.

Maar dat een zo muzikaal beërgd jongens vooraal aangesproken werd door het „lied van de aarde“ — „Song of the Earth“ heet een Amerikaanse documentaire over het klokkengieten — werd al in 1966 duidelijk, toen hij laureaat werd van de beiaardprijs van Hilversum (Holland Festival), en in 1967 opnieuw, en in 1968 onder luide toeluchtingen voor de derde keer, met indrukwekkende improvisatie.

Hemony

Wat trekt hem eigenlijk aan in de Beiaardschool?

— Er komen een dertigtal leerlingen per jaar. Het moet erg boeiend zijn om die jonge mensen uit de hele wereld op te leiden, niet alleen tot goede beiaardiers maar ook tot sterke, stralende mensen: zij moeten de elite onder de musici zijn.

Waarin bestaat die opleiding?

— Technisch gezien in het aanleren van het beiaardspel. Maar daar horen ook muziekgeschiedenis bij, de principes van de beiaardbouw, harmonieleer, compositie, en zelfs het versterken van de cilinders voor het automatische klokkenspel. (In Antwerpen moet ik dat viermaal per jaar doen: de staafjes op de trommels zo vastspinnen dat ze in de juiste volgorde en met de precieze regelmaat de klepels van de klokken aantrekken).

Voor hem is de keuze hartvercheurend.

— Ik houd van Antwerpen. De

PORTRET

Twaalf jaar lang was het de mooiste concertzaal van Europa. Daarboven, 75 m hoog, gekroond met de kanten spits van de elegante katedraaltoren, de solist. Beneden een duizendkoppig publiek. De uitverkorenen in de tuin van de deken Lambrechts, de fanatici in de Bellaart aan de Blauwmozelstraat, de zwijgzamen op stoelen op de Hand-schoenmarkt. De enen fluisterend in de donkere kronkels van de Vlaeykengang, de anderen rumoeriger in de Pelgrimstraat. Kenners aan het Vleeshuis, de minst devoten op de Grote Markt, de Lijnwaadmarkt, de Groenplaats. Maar gelukkige mensen overall, bruinegebrand met verse vakantieherinneringen of bleekgezichten wie nog veel te verwachten staat; ook vele verbaasde toeristen: Duitsers, Japanners, Israëli's, Fransen, Amerikanen. Om welke reden ook is het een evenement, wanneer Jo Haazen op maandagavond, tussen half juni en half september, na de negende slag van het torenuur-

werk zijn festival begint en bronzen muziek, in volle trossen geplukt uit de unieke Hemony-beiaard, over de stadskern strooit.

Vanavond weer, voor de tweede keer in zijn laatste seizoen. De Antwerpenaars houden hun hart vast, want Jo Haazen speelt een zomer lang zijn afscheid. Indien althans alle kontrakten rond raken, zal hij op 17 september het nieuwe instrument van de Sint-Romboutstoren inspe-len: als stadsbeiaardier van Mechelen en als directeur van de stedelijke maar wereldvermaarde Beiaardschool, opvolger in rechte lijn van de legendarische Jef Denijn, van Staf Nees en Piet Van den Broek.

Het zou voor de begaafdste klokkenspeler uit de Lage Landen allicht een promotie zijn, maar zulke zomerse wittebroodsavonden als in zijn vaderstad, die keren niet meer terug. Dat weet hij, en mogen de twijfels van Josef Knecht, de Magister Ludi in *Das Glasperlenspiel* (Hermann Hesse), hem bespaard blijven.

Jo Haazen

vrijdagse recitals, de lange reeks zomerconcerten, de reizende beiaard in de kermisweek, en vooral: weten dat mensen zich daarbij lekker voelen en mekaar vinden. Wat je meegeeft, dat is toch het allerbelangrijkste. Bovendien is dit instrument hier uniek, in 1855 gegoten door Hemony, die een van de grootste genieën in de klokkengietarij is geweest. Het timbre van deze beiaard is werkelijk heel apart. En dan is er Gabriel, een 6-ton zware klok uit 1459, een uitzonderlijk mooie stem die een basis vormt voor de Hemony-klokken.

Maar het Mechelse aanbod is aantrekkelijk, blijkbaar. Ten eerste omdat sedert Denijn er steeds een persoonlijke unie is geweest tussen de stadsbeiaardier en de directeur van de Beiaardschool. Vervolgens:

- Er is net een tweede beiaard aangekomen, splinternieuw. Die en de antieke samen dat zijn honderd klokken. En bedenken dat er in de Antwerpse Lievevrouwetoren ook twee beiaarden waren met ruim 90 klokken, maar dat het bisdom „zijn“ instrument na de oorlog schonk aan de toren van Hoogstraten. Daardoor zal de Romboutstoren het mekka worden, instrumentaal gezien toch.
- Terloops, het verbaast velen dat een zo slanke, bijna frele man het allemaal aankan. Want van de beiaardier wordt toch een hele fysieke inzet gevraagd, spieren en zweet.
- Ik weeg nauwelijks 54 kilo. Niet het gewicht telt, wel het dynamisme. Alleen moet je het gevaar van over-

spelen vermijden. Het is alles een zaak van techniek en van tempera-ment.

Wat speel je het liefst?

— Van Mozart heb ik een tiental stukken op mijn programma, en ook Playel klinkt erg mooi. Ik houd veel van een andere 18de-eeuwer, de Vla-ming Matthias Van den Gheyn die soms beter is dan Bach. Maar in mijn repertoire zitten ook prachtige werken van Denijn, Nees, Meulemans, Feremans, Badings, Van Hoof, Gilson. Ik heb veel eigen bewerkingen, want veel muziek moet worden aangepast aan het instru-ment, aan elk instrument apart. En ontelbare volksliederen, de 450 van mijn moeder en nog eens 300 die ik zelf heb verzameld. Maar die schrijf ik nooit uit, ik improviseer. Draaien, keren, variëren, transponeren, daar-aan herken je goede muziek. Een plezier is het, en zuinig, want je hoeft er geen auteursrechten voor te beta-len.

Een programma duurt in de regel een uur. Waarom niet langer?

— Je kunt wel twee uren spelen zonder je te vervelen, maar dat is wel een grens. Dan ben je op de bodem van je krachten.

De beiaard is in hoofdzaak een aangelegenheid van de Lage Lan-den, preciezer Haazen. Hier is hij ontstaan, in Frans-Vlaanderen, en van daaruit heeft hij zich vermenig-vuldigd over Vlaanderen, Brabant en de Noordelijke Nederlanden.

— Wij waren de grote specialisten. Er bestaat een hele beschrijving met

kaarten van de tocht van een in Antwerpen gegoten beiaard naar Salzburg — een lange tocht van dozijnen wagens die door Duitsland naar het prinsbisdom trok. De Hemony's waren Lotharingers en die reisden rond; ze goten hun klokken ter plaatse van de bestelling; vrij laat hebben ze zich in Amsterdam gevestigd, met een filiaal te Antwerpen. Pas in de 20ste eeuw is men op-nieuw heel goede klokken gaan gie-ten. Vooral van belang zijn de stem-mingstechnieken, en het ziet er naar uit dat men de geheimen van de Hemony's nu heeft ontdekt.

Heeft de Mechelse school zoveel te betekenen?

— Jef Denijn heeft de beiaard opgetild uit de folklore, en er een grote aantrekkingskracht aan ge-geven. Hij heeft ook die typisch Me-chelse stijl ontwikkeld, romanti-scher, met veel tremolo's, zodat ons spel een grotere sprankracht heeft dan de drogere toccatastijl van de Nederlanders. Ja, tremoleren, dat is wel ons waarmaker.

Die Vlaamse kunst heeft inmid-dels Amerika veroverd, en Jo Haazen, die daar al verscheidene kon-certreizen maakte, raakt entoesiast als hij dat kapittel openslaat

- Ze bezitten de grootste en vaak de mooiste instrumenten ter wereld en ze nemen de beiaardkunst au sérieux. Aan de universiteit van Michigan bij voorbeeld is er een De-partment of Campanology — beeld je in, een klokkenwetenschappelijke fakulteit.

Wat is het mooiste instrument dat je ooit bespeelde?

— Dat van Washington Cathedraal. De Stradivarius onder de beiaarden! Het zingt zoals geen ander. Ik weet ook niet waaraan het ligt, aan de legering van de klokken of aan het profiel van de toeren. Want een timbre heeft ook wat te maken met beton of baksteen, met hout, met de galmgaten, en met zoveel bouwkundige details.

En het grootste?

— Dat zal wel de beiaard van de Riverside Church in New York zijn, waar Kamiel Lefevère de titularis was. Hij hangt in een geweldige toren en de basisklok alleen weegt 20 ton.

En het indrukwekkendste?

— In Lake Wales, Florida, zonder twi-jfel. The Bok Singing Tower heten ze hem: een toren in marmer, met een bronzen poort, omgeven door water. Het is als een heiligdom waar soms 30.000 fans komen luiste-ren. Net aan de ingang ligt de krant-enmagnaat Bok — van Nederlandse oorsprong — begraven. Onder een Vlaams wandtapijt. Eerst werkte daar de Antwerpse meester An-ton Brees, vandaag Milford Myhre. In de toren is meteen de administra-tie van de Stichting gehuisvest, vind je een bibliotheek waarin de hele verzameling handschriften van de Antwerpse beiaardier Johannes Volckerick en fotokopieën van alle beiaardliteratuur uit de archieven van Antwerpen, Gent, Leuven en Brussel, is er een dokumentatiecen-trum over alle Europese beiaarden, zijn er microfilms en platenopname-n, is er een opnamestudio die alle concerten registreert zodat ze te allen tijde kunnen worden uitgezonden in kwadrofonie, en het archief bevat duizenden banden. En zoals in de meeste Amerikaanse torens is er een kleedkamer, een badkamer,

een stortbad. Je hebt er gewoon geen idee van. Bijna elke zomer-avond worden er concerten ge-geven, en vooral bij volle maan is het één grote toeloop temidden van duizenden fakkels. Ik heb er eens uitsluitend muziek van Vlaamse bodem gespeeld, o.a. de „Vlaamse Suite“ van Marinus de Jong, en dat schijnt veel indruk te hebben ge-maakt. Maar weet je, ook Vivaldi klinkt prachtig op klokken.

Het zwaartepunt van de beiaard-kunst is onbetwistbaar verplaatst naar de Nieuwe Wereld. Alleen al in de Verenigde Staten en in Canada zijn er 250 beiaarden geïnstalleerd, en er komen er nog nieuwe bij. Er is ook belangstelling gegroeid in Duitsland, dat nu over zeer mooie instrumenten beschikt te Keulen, Aschaffenburg, Düren, Hannover, en ook in Denemarken. Maar het prestige van Mechelen als vormingsinstituut blijft hoog.

— Er is nog een andere beiaard-school, te Amersfoort. De Nederlan-ders werken hard, maar ik heb toch de indruk dat het gevoel en de im-puls verder uit Vlaanderen komen. Denijn heeft ons gelanceerd, met zijn temperamentvolle persoonlijkheid en met zijn ideaal van dienst-baarheid aan het volk.

Het beiaardiërgilde in Vlaand-eren bestaat uit 35 manschappen, maar onder hen zijn er slechts een vijftal full-timers (Antwerpen, Brug-ge, Dendermonde, Mechelen, Rupel-monde). Dat is minder dan in Neder-land, „maar daar pakt men het aka-demischer aan“.

Enfin, zo kan Haazen uren ver-dergaan. En over het esperanto, zijn tweede taal. En over zijn deeltijds leraarschap in het secundair onder-wijs, want „het, is zo fijn om aan jonge mensen te vertellen over mu-ziek“.

Kosmisch

Toch aarzelt hij geen ogenblik om diepere lagen bloot te leggen en dan ontmoet je de stille kracht die hem bezielt. Lange tijd, zo blijkt uit zijn schaarse biografische gegevens, werd hij aangesproken door de an-troposofie van Rudolf Steiner (*Ik heb altijd van een idee geleefd*), zegt hij zacht, tot dat hij in contact kwam met wie ik plagend zijn goeroe noem: Omraam Michael Aivan-hov, een Bulgaar die nu te Fréjus een „Witte Broederschap van de Universele Liefde“ leidt en er in de zomer tienduizenden gretige volge-lingen aantrekt.

— Hij behoort tot de stroom van grote Ingewijden. Een uitzonderlijk wezen, in de lijn van de diep-kriste-lijke traditie. Hij is op de hoogte van de grote geheimen en symbolen. Rond zijn sterke persoonlijkheid is een school gegroeid, waar hij men-sen die komen luisteren stimuleert en versterkt.

Wat is die Universele Liefde?

— Een kosmische beweging die zowel de planten en de dieren als de mensen omvat. Een van de eerste stappen daarin is zuiverheid van denken, voelen en handelen. Dat is een hele opgave, ja, een hele cultuur die gaat van het instandhouden van de natuur tot de strijd tegen alle innerlijke pollutie. (Gedachten en gevoelens gaan immers vooraf wer-ken)

De wereld heeft altijd nood aan sterke figuren waaraan men zich kan optrekken, zegt hij. Tweemaal is hij bij Lanza del Vasto geweest, in Communauté de l'Arche in de Hé-raule. Van Aivanhov, hoewel die zelf niet schrijft, ligt er een brede reeks boeken voor, opgetekend door zijn leerlingen — een ervan hebben Haazen en een vriend in het Ned-erlandse vertaald en uitgegeven. Voor hem zelf is dat heel belangrijk, want:

- De kunstenaar betreft onbe-kende gebieden waarover hij als „engel“, angelos, boodschapper, iets meedeelt aan de anderen. Hij is een medium tussen hogere krachten, waarvoor hij ontvankelijk is, en de mensen. Hij moet schoonheid en liefde uitstralen en elke gedachte die de sferen hem dikkeren kon-kreet maken, en zorgen dat de mate-rie harmonisch wordt geordend. Voor die wereld moet hij zich dage-lijks vrijmaken. Meditatie en kon-templatie zijn onontbeerlijk om de kosmische samenhang te overzien, om bewust te worden. Want wij zul-len door de krachten in het heelal geslagen worden indien wij ze niet beheersen.
- Voor de gewone sterveling die ik ben is dat esoterisch kristendom, ook al heeft het niets met okkultis-me te maken, toch een heropflakke-ning van de oude Gnosis. Als ik Jo Haazen goed versta, is God voor hem het „opperwezen“, de oerbron, daarrond cirkelen godenwezens (engelen) en diepe krachten waar-over in de gróte myten iets wordt meegedeeld en waarmee de ingewi-jden in contact komen.
- Die boodschap is ook gepro-grammeerd in de mensen, want iedereen streeft naar harmonie. Vandaag zijn de programmapunten vooral liefde en edelmoedigheid. In-dien die verwezenlijkt zijn, is Jezus „uitgepraat“ en kan een nieuwe fase aanbreken in het veredelingspro-ces.
- Er komt nog veel te pas aan dit esoterisme: de zon als moeder van de vier elementen, de maan waar-mee 's mensen astrale lichaam is verbonden, het lichamelijke contact met de kosmos (de kunst van de ademhaling, het drinken, het eten, het opvangen van klanken en licht).
- Maar: de strijd van de toekomst is die van de kinderen van het Licht te-gen de Duisternis.

De kunstenaar is een „angelos“, engel, boodschapper over onbekende gebieden.

Tekst: GUIDO VAN HOOF
Foto's: PAUL VAN DEN ABELE